

Skolans väg från kunskap till ideal

Så här inför sista mötet med UN tänkte jag sammanfatta min syn på de gångna fyra åren. Fler borde göra det. Först vill jag tacka för att jag fick delta i UNs sammanträden och få en inblick i utbildningsförvaltningens arbete. Jag satte också mycket stort värde på introduktionen vi fick i Helsingborg vid starten och vi får en fin avslutning med julbord.

Inledning

Jag har alltid intresserat mig för misslyckade verksamheter och då menar jag inte egentligen något nedsättande. Vi är nämligen alla deltagare i olika misslyckade verksamheter där syftet inte nås. Det är mänskligt, alltför mänskligt, men vi måste ändå försöka lära oss något på vägen. Vad är det då som gör oss till deltagare i sådana fortlöpande misslyckande? Hur är det möjligt? Tack vare mitt politiska engagemang i SD har jag kunnat få inblick i två sådana fortlöpande misslyckande verksamheter, kyrkan och skolan.

Kyrkans misslyckande är lätt att konstatera. Det finns statistik över antalet kyrkobesökare över tid, antalet utträden ur svenska kyrkan och antalet dop. Alla inser att prognosen är pessima men verksamheten fortgår oförändrad. Det finns inte ens någon egentlig diskussion om orsakerna. Kanske är det Guds vilja, man vet inte. Enstaka präster har föreslagit en haverikommission vilket är mycket adekvat men det var fel sorts präster som kom med förslaget.

Skolans misslyckande är mindre lätt att konstatera eftersom den inte går att mäta som elevantal. Att skolan är misslyckad tycker tycker numera många främst p,g,a, PISA-resultat och privatskolornas tillväxt. Kritiken av den nutida svenska skolan syns både i massmedia och i bokutgivningen, se lista nedan. Det skulle ha varit intressant att veta hur utbildningsförvaltningen i Lund ser på denna kritik. Såvitt jag vet diskuteras den inte alls, men jag kan ha fel.

Paradigmskiftet

En verksamhets misslyckande kan antingen bero på att man inte når syftet trots ansträngningen eller tvärtom att man når syftet men syftet var fel. I skolans fall är det syftet det är fel på och syftet har förändrats under min livstid. I den gamla skolan var syftet att bibringa eleverna kunskaper i första hand och ett visst mått av hyfs (ordning, flit och uppförande) i andra hand. I vår nutida svenska skola är kunskaper av underordnad betydelse likaväl som hyfs.

Istället ser skolan som sin främsta uppgift att indoktrinera barnen med rätt värderingar. (Den s.k. värdegrunden omfattar i första hand klass, kön och ras. Översatt till ideal blir det alla människors lika värde, könsjämlighet och frihet från rasism. Ideal är mycket olämpliga som syften eftersom de aldrig går att förverkliga.)

Detta paradigmskifte, från kunskaper till värderingar, har drivits både politiskt och akademiskt. Socialdemokraterna uppfattade den gamla kunskapsskolan som orättvis. "Alla bör gå i samma skola och alla har rätt till studentexamen" hette det redan på 50-talet. På den akademiska sidan inledde pedagoger, sociologer och psykologer ett krig mot kunskapen

som sådan. "Kunskaper åldras och har bara en kort livslängd på ett par decennier." "Det mesta av det du lärde i skolan är redan värdelöst i det senare yrkeslivet." "Kunskaper finns att hämta när du behöver dom och behöver inte belasta minnet." Och kanske mest sensationellt "kunskaper går inte att mäta."

Tillsammans bildade politiken och akademien lärarhögskolor där staten styrde vad skolan ska lära ut och där pedagogiken stod i centrum och de olika läroämnena minskade i betydelse. Den ideologiska kantringen mot socialism och feminism gjorde studenterna till lydiga verktyg i paradigmskiftet från kunskaper till värderingar.

Detta paradigmskifte formuleras på detta sätt: "Skollagen (2010:800) slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på."

Kunskaper nämns bara i förbigående medan värdena uttolkas mångordigt. Kunskaperna hade behövt definieras som läsa, skriva och räkna vilket många elever knappast kan idag. Jag har undervisat medicinstudenter i drygt 40 års tid och har på nära håll kunnat konstatera hur läsförmågan och skrivförmågan avtagit över tid.

I läroplanen Gy11 heter det: "Skolan har uppgiften att förmedla och förankra grundläggande värden, främja elevernas lärande och förbereda dem för att arbeta och verka i samhället. Skolan ska förmedla sådana mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensramen i samhället och som utgår från grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som alla omfattas av. Eleverna ska också kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet med stort informationsflöde, ökad digitalisering och snabb förändringstakt."

Hur lyckas skolan med dessa högrävarande ideal? Hur vet man om man har misslyckats? Vilken nytta är det med dessa floskler? Sanningen är att skolverket bryr sig inte om dessa ideal kan omformas till uppnåbara mål eller inte. Man är helt enkelt nöjd med idealen i sig själva. Det är just sådana ouppnåeliga ideal som givit upphov till benämningar "flumskola" och "världens bästa skitskola".

Utbildningsförvaltningen/UN i Lund

Är gymnasieskolan i Lund lyckad eller misslyckad? Är målet att bibringa eleverna kunskaper eller värderingar? Om målet är kunskaper, hur bra lyckas gymnasieskolorna i Lund med det? Sanningen är att vi inte vet. Vi vet inte därför att vi inte mäter elevernas kunskaper. Motståndet mot kunskapsmätningar är kompakt i Lund. Vad kan det bero på? Jag skulle tro att utbildningsförvaltningen och lärarna tycker att kunskapsförhör är kränkande för eleverna. I alla synnerhet för dom som inte kan. Dessutom är förhör och betygsättning en tung börda för lärarna. Jag tycker att kunskaperna borde mätas både i början på terminen och i slutet. Kunskapsökningen är ett mått både på elevens förmåga till inläring och på skolans förmåga att lära ut. Förhör och betygsättning borde skötas av skolverket så att lärarna kan koncentrera sig på lärandet.

Om målet istället är värdegrunden, hur bra lyckas gymnasieskolorna i Lund med det? I ett fall vet vi ganska bra, nämligen kränkningar. Här har förvaltningen och skolor gått samman och investerat i statistik/rapportssystem, vilket är mycket bra. Men varför har vi i nämnden aldrig fått ta del av kränkningarna och hur dessa bedöms? Man får en bestämd känsla av

hemlighetsmakeri och skam. Får eleverna ta del av statistiken? Borde man inte göra en lista över de populäraste kränkningarna och hur man bedömer dessa och anslå den på offentlig plats?

Utbildningsförvaltningen i Lund gör massor med mätningar som ska utgöra förutsättningen för det systematiska kvalitetsarbetet. Överst på listan i den årliga kvalitetsdiskussionen står "de nationella kunskapsmålen" som inte alls baseras på några uppsatta mål eller direkta kunskapsmätningar utan bara är den betygsstatistik som skolorna rapporterar till skolverket. Den pågående betygsinflationen kommer med automatik att leda till att resultaten förbättras över tid. Betygsättningen styrs inte av några entydiga kriterier och både skolverket och skolorna vet om att betygsättningen varierar mellan olika skolor.

Något man faktiskt mäter på individnivå, förutom kränkningar, är frånvaro. Frånvarostatistiken skulle kunna användas både för att utvärdera undervisningen och olika riktade insatser för att minska frånvaron. Detta görs dock inte. Redovisningen av frånvaro som andel elever med >10% frånvaro gör att man inte kan se effekter på individnivå. Om t.ex. elevernas genomsnittliga frånvaro minskar från 20 till 11% så syns inte det i statistiken. Den enda mätbara, positiva effekten på den alarmerande frånvaron i sista ring, tycks vara orsakad av Covid-epidemin. Kommer det att få några konsekvenser för undervisningen? Det verkar inte så.

Stor vikt och mycket arbete läggs ner på olika enkätundersökning av elevernas hälsa och mående. Det ställs massor med frågor och vissa resultat går upp och andra går ner olika år. Det går inte att använda som kvalitetsanalys och för att styra verksamheten och det görs inte heller.

Kunskaper och frånvaro är de viktigaste verktygen för att bedöma skolan och borde utgöra basen i det systematiska kvalitetsarbetet. I Lund saknas båda dessa i utbildningsförvaltningens/UNs kvalitetsanalyser som därmed blir ett spel för gallerierna. Det ska verka som man följer undervisningens kvalitet men man nöjer sig med att beskriva sina ideal.

Ett sådant ideal är Helen Timperleys lärandemiljöer. Det är uppenbart att lärarna uppskattar dessa ideal och att det hjälper dem i yrkesrollen. Det är emellertid ett misstag att tro att dessa ideal automatiskt påverkar undervisningskvaliteten. Att arbeta med lärandemiljön är en "aktivitet" och inte ett mål i sig. I frånvaro av kunskapsmätningar kan dessa aktiviteter bli ett "surrogatmål". Kvalitetssäkrat utvecklingsarbete utgår från i förväg uppsatta mål och mätningar för att se hur långt man nått. Något sådant utvecklingsarbete förekommer inte i Lunds gymnasieskolor vad jag kan förstå av kvalitetsdiskussionerna.

En fråga som inte alls kommer upp i kvalitetsanalysen är jämställdhetsproblematiken på våra skolor. Skolorna är idag helt femininiserade och kvinnodominerade matriarkat. När jag gick i skolan var nästan alla mina lärare på Spyken män. Det var väl en rest från den tiden då manliga elever var regel. Jag tycker att skolorna skall vara jämställda, både på elevsidan och lärarsidan. Pojkar behöver manliga förebilder och omvänt. Trots att alla i förvaltningen anser sig verka för jämställdhet har ingen upprättat någon jämställdhetsplan för våra gravt ojämsställda skolor i Lund. Behövs inte det? När jag gick ut gymnasiet hade pojkarna högre studentbetyg än flickorna. Vad har hänt? Ingen verkar veta. När man frågar får man svaret

att pojkar inte vill plugga. Man skuldbelägger pojkarna själva. Tills motsatsen är bevisad tänker jag anse att pojkarnas tillkortakommande i skolan är ett resultat av de kvinnliga lärarnas könsförtryck.

Nationella konsekvenser

Gymnasieskolans sjunkande kvalitet leder ofrånkomligen till en sjunkande kvalitet hos myndigheter och politiska organ. Det tycks mig uppenbart att Sveriges riksdag nu har stora svårigheter att beskriva och lösa de problem som en riksdag har att hantera. Den långsiktiga effekten av en misslyckad gymnasieskola syns också som bristande konkurrensförmåga internationellt. Detta kan mätas som vetenskapliga publikationer, antal patent eller antal nystartade företag men det är nog knappast insikter som drabbar skolverket eller Sveriges riksdag. Man är nog mycket nöjd med att ha satt upp de ideal som ska föra fram Sverige som en humanistisk stormakt.

Vad bör göras

Sverige är i princip det enda land som inte har egna oberoende kunskapsmätningar på gymnasienivå. Skolverket tillhandahåller ämnesplaner och betygskriterier som är rena papperskonstruktioner vars tolkning i olika skolor inte följs upp.

I dag förlitar vi oss helt på en internationell undersökning, som dessutom bara görs vart fjärde år på ett begränsat antal ämnen. För att kunna förbättra resultaten i den svenska skolan måste vi ha tillförlitliga uppgifter om hur väl den svenska skolan lyckas i alla ämnen och i alla årskurser. Vi har därför inte verktyg att utvärdera olika förändringar i skolsystemet.

Att läsa:

- De svenska skolreformerna 1962-1985 och personerna bakom dem av Inger Enkvist Gidlunds, 256s.
- Isak Skogstads obekväma sanningar om skolan, Natur & Kultur, 280 s.
- Magnus Henrekson & Johan Wennström: Dumbing Down: The Crisis of Quality and Equity in a Once-Great School System – and How to Reverse the Trend, Springer Nature Switzerland AG, 212 s.
- Per Kornhall, Sten Svensson, Majsa Allelin & Bo Karlsson: Experimentet – När skolan blev en marknad - trettio år med friskolor, Natur & Kultur, 345 s.
- Emma Leijnse: I en annan klass – Ett reportage om skillnaderna i den svenska skolan, Natur & Kultur, 222 s.
- Johan Enfeldt: Vad får du för skolpengarna? Atlas, 203 s.
- Karin Grundberg Wolodarski: Experimentet – Så blev den svenska skolan en av världens mest avreglerade, Natur & Kultur, 239 s.

Att titta på:

- UR:s Världens bästa skitskola Natanael Derwinger och Isabella Grybe UR 2014
- Vem mördade skolan Jesper Rönndahl SVT 2022

221209

Sven Björnsson, ersättare i UN (SD)